

کلاس خصوصی (مخصوص یادگیری مفهومی و عمیق)

موضوع: میراث فرهنگی ایران در عصر سلجوقی

مناسب برای یادگیری اولیه، درک مطلب و امتحانات تشریحی

هدف: درک سیستم اداره کشور، مدارس نظامیه و شکوفایی هنر و ادبیات

۱. سلجوقیان چگونه کشور را اداره می‌کردند؟

سلجوقیان مردمانی بیابان‌گرد و گله‌دار بودند که با زور شمشیر پیروز شدند، اما از کشورداری و شهرنشینی چیزی نمی‌دانستند. پس چطور امپراتوری به این بزرگی را اداره کردند؟

- راه حل: آن‌ها دست به دامن وزیران باهوش ایرانی شدند.

• ساختار قدرت:

۱. **سلطان:** همه کاره سیاسی و نظامی بود (قدرت مطلق).
۲. **خلیفه عباسی:** فقط ریاست مذهبی و معنوی داشت (سلطان برای مشروعیت به او احترام می‌گذاشت).
۳. **وزیر:** مغز متفکر حکومت بود. وزیران بزرگی مثل «خواجه نظام‌الملک» (وزیر آل‌بارسلان و ملکشاه) و «عمیدالملک گُندری» (وزیر طغرل) باعث قدرت و عظمت سلجوقیان شدند.

۲. تشکیلات اداری (دیوان‌ها)

اداره کشور از طریق سازمان‌هایی به نام «دیوان» (مثل وزارتخانه‌های امروز) انجام می‌شد:

۱. **دیوان استیفا:** اداره دارایی (جمع‌آوری مالیات و حساب و کتاب).
۲. **دیوان رسایل (طُغرا):** نوشتن و ثبت نامه‌های حکومتی.
۳. **دیوان عرض:** وزارت دفاع (رسیدگی به امور نظامیان و تجهیزات).
۴. **دیوان اشراف:** بازرسی کل (نظارت بر کار وزیران و فرماندهان).

۳. انقلاب آموزشی (مدارس نظامیه)

تا قبل از این دوره، آموزش در مساجد بود. اما در زمان سلجوقیان، خواجه نظامالملک یک کار بزرگ کرد:

- **تأسیس مدارس نظامیه:** مدارس شبیه دانشگاه‌های امروزی در شهرهای نیشابور، اصفهان و بغداد ساخت.
- **ویژگی‌ها:** به استادان و دانشجویان حقوق می‌دادند و خوابگاه داشتند.
- **بزرگان:** امام محمد غزالی (استاد) و سعدی (دانش‌آموز) از نظامیه‌ها بودند.
- **نتیجه:** خراسان به بزرگترین مرکز علمی ایران تبدیل شد.

۴. زبان، هنر و معماری (عصر طلایی)

- **زبان:** با اینکه زبان فرمانروایان "ترکی" و زبان دینی "عربی" بود، اما زبان فارسی زبان اداری و رسمی شد. نامه‌های حکومتی به فارسی نوشته می‌شد و شاعران بزرگی مثل خیام، عطار و نظامی در این دوره درخشیدند.
- **معماری:** شاهکار این دوره «آجرکاری» و «کاشی‌کاری» است. مساجد ایرانی با طرح ۴ ایوانی ساخته شدند (مثل مسجد جامع اصفهان).
- **هنر:** ساخت ظروف سفالی لعاب‌دار (زرین‌فام) و فلزکاری به اوج رسید.